

ACC. NR 151

Landskap: Jämtland

Upptecknat av: Olof Hemmingsson

Härad: _____

Adress: _____

Månsta, Näs.

Socken: Näs

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1923 - 24.

Född år _____ i _____

Uppteckningen rör

Jättekast

L.

Vättebröllop

L.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Välsstenens uppkomst. (Näs i:n. Jämtland)

För många år tillbaka bodde vid sjön Näckben i Jämtland två jättar. Den ene hette Våle och den andra Gäle. De bodde på var sin sida om sjön, som är mycket långsträckt och ganska smal. De levde till stor del på fisk, som de fingo från den fiskrika sjön. Men på den sidan av sjön, där Våle bodde, började fisken försvinna och tilltog på den andra sidan, där Gäle bodde. Våle beskyllde Gäle för att det var han, som hade lockat över fisken på andra sidan. Detta hände inte Gäle, varför ett häftigt ordbyte uppstod dem emellan, varvid Våle blev så vred, att han tog upp ett stort stenblock och slungade det med all kraft mot Gäle, som stod på andra stranden. Stenen rusade iväg genom luften och föll ned på stranden, ej långt ifrån det ställe, där Gäle stod. Stenen ligger där ännu i dag, och kallas allmänt för Välsstenen.

På Våle bodde ligger nu en by, som fått sitt namn efter Våle. Samma är förhållandet med byn Gäle. I denna by ligger Välsstenen.

Vättebrälloppet i Ansta.

I Näs socken i Jämtland ligger ett torp invid byn Bjärme, som heter Ansta. Detta beboddes av en gammal unghäst, som hette Bertil.

Det var en julkväll i 1860-talets början, som han hade fägnat sig med lufisk och grät och kanske någon "nubbe" till. Han hade sig mätt och betäten och slumrade in men vaknade vid bjällerklang. Han hörde, att flera körande kommo in på gården. Nog tyckte han det

det var underligt, att någon kom till honom, ty Ansta låg avlägset, och det var dåligt med vägen dit. Men det var ju helg, och julbrännvin saknades icke i gårdarna den tiden.

Bjärme-gubbarna voro nog ordentliga och kunde icke beskyllas för fylleri, ty de hådde sina supar. Men det kunde ju tänkas, att en del av dem blivit litet "murriga" och givit sig ut på helgdagsnatten för att skämta litet med "gammelyojken" Bertil. Kanske de också komma med julfägnad åt honom. Så tänkte nog Bertil i sitt stilla sinne. Han motsåg sålunda främmandets ankomst utan oro. Han kände sig snarast glad.

Så hörde han skjutarna stanna, röster på gården, steg på bron, och så till sist öppnades dörren. Men det var inte gubbarna från Bjärme, som han hade tänkt, utan det var okända människor, mycket mindre än vanliga men till utseendet som vanligt folk.

De voro många. Först inträdde en präst, sedan ett brudpar och så en hel del gäster.

Allt detta iakttog han utan att känna den minsta rädsla. Han tyckte det var roligt att se på allt småfolket. Ingen oroadde honom. De låtsade inte om att han var närvarande.

Han skulle nu få se någonting, som han aldrig förr hört talas om, nämligen ett vättbröllop, ty att det var vättar, därpå behövde han icke tvivla. Aldrig förr hade han sett sådana varelser, men genom hörsägnen kände han dem tillräckligt för att förstå, att de inte voro vanliga människor. Från sin plats i sängen kunde han se, huru det

lilla brudparet vigdes alldeles som vanliga människor, men något gudsord hörde han inte till. Sedan blev det bröllopsmåltid och dans. De hade mycket roligt, Bertil med. Men ingen av de främmande brydde sig om honom. Inte blev han bjuden till bords och ej heller utbjuden till dans.

Glädjen räckte långt fram på morgonidag, då de små gästerna påsade på sig och packade sig iväg. Ljudet av bjällorna hördes tydligt och avlägsnade sig sedan allt längre bort.

Bertil låg till långt fram på dagen, för han var trött av nattens upplevelser. Han tänkte till en början, att han hade drömt, men han var snart på det klara med, att det var ingen dröm, för han minner, att han varit klarvaken. Men händelsen oroadde honom inte. Han hade så många gånger hört talas om, att det fanns varelser, som för de flesta voro osynliga, men som ibland visade sig i synlig mätta för någon. Det var ju ingenting märkvärdigt; kanske hans mor eller mormor umgäts med dylika varelser i fäbodarna. Han var för övrigt glad åt, att han fått bevittna denna lilla händelse. Det var inte allom givet att se något sådant.

Det blev åter kväll och Bertil gick till sängs. Han somnade snart in, men han vaknade vid samma bjällerklang, som han hört natten förut. Det var samma främmande, som nu komma för att förbittra ketaret. Även nu blev det treaktering och dans. Bertil var en flitig åskådare, utan att någon syntes lägga märke till honom. Han ledde märke till, att gästerna denna gången inte hade lika roligt som förra gången. Men

de voro nog trötta av gämnattens helar.

Även nu begävo de sig iväg på morgonsidan, och Bertil blev ensam. Dagen efter kände han sig mycket ensam. Det var yrväder, och ingen kom till honom. Han föredrog att stanna hemma framför att gå till grannarna i byn.

Framemot aftonen började han känna sig orolig och det var ju heller ingenting att undra på, ty vad han hade sett hörde inte till vardagligheterna. Han började grubbla på varför de kommo tillbaka. Kanske voro de verktyg för onda makter, som ville förgöra honom.

När det blev kväll, och han gått till vila, lämnade oron honom inte. Mer och mer ångstig blev han. Han försökte gräninna sig "Fader vår", men det misstyskades. Han kunde ej bli kvitt sin ångslan. De måtte väl aldrig komma i natt också. Han ångrade, att han inte, medan det var ljus, gått till någon av grannarna i Björme. Aldrig hade han känt ensamheten så hemsk före. Och så kom för honom den frågan: hur skulle det gå på det yttersta gå för dem, som haft umgänge med vättarna.

Så hörde han bjällrorna på avstånd. De De kommo allt närmare. Han hade icke kraft att företaga sig något; han låg alldeles lamslagen i sängen. Det kunde ju vara riktiga människor, men det hoppet var icke stort. Vättarna kommo för tredje gången in i hans stuga. Denne gången syntes de honom andrakefulla och farliga. En hemsk förtvivlan greps honom, och han tänkte: denna natt står jag inte ut att se på dem.

Han rursade upp ur sängen, och med ens försvunno alla gästerna på en gång. Inga

Hjällror hördes. Men borta voro de.

Ända tordes inte Bertil stanna kvar i sin stuga. Han tog på sig de nödvändigaste kläderna och gav sig ut i snögrän och sprang, så fort hans gamla ben tillät det, till närmaste gård. Där tändes ett ljus. Och Bertil stod där alldeles vettskrämd.

Han blev genast utfrågad om orsaken till sitt besök. Det blev nog ingen sömn vidare i den gården den natten, ty vad de hörde, satte deras fantasi i alltför stark rörelse. Men Bertil kände sig nu lugn, ty nu var han bland medmänniskor.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Prof Hemmingsson. f. 1906.

Elev vid Vilan 1923-24

Mästa, Näs s:n. Jämtland.